

Udržateľný zdravotný stav v chove holubov

Predpoklady úspešného chovu piešťanských obrov, ale aj holubov všeobecne sa dajú rozdeliť do troch základných kategórií.

Sú to **chovné podmienky**, kde ide najmä o udržanie čistoty, neprepĺnenosti a sucha v zariadení. Ďalšou dôležitou kategóriou je **genetika** a prehľad v chove, čím som sa zaoberal v predchádzajúcom príspevku. A v neposlednom rade je to **zdravotná starostlivosť**, ktorá nás trápi azda najviac. Ide o citlivú tému, veľa sa o nej hovorí, ale málo píše a preto ju rozoberiem trochu komplexnejšie z pohľadu mojich vedomostí a skúseností.

V zdravotnom procese prirodzene využívame aj možnosti medicíny a nie sme ochotní odovzdať selekciu len do rúk prírody, čo je úplne v poriadku.

Uznávam, že určitý stupeň veterinárnej starostlivosti je nutný, dôležité je však rozumne určiť hranicu pre nevyhnutnú liečbu. Plošné preliečovanie niekoľkokrát počas chovnej sezóny bez ohľadu na reálny klinický stav jedinca bolo pre mňa vždy za hranicou. Okrem samotného princípu, nie som ochotný zrieknuť sa Božovej filozofie úžitkového holuba a nutrične hodnotného mäsa. Čoraz menej životaschopná populácia sa podľa môjho názoru nedá zachrániť čoraz intenzívnej-

šou a tvrdšou liečbou. Je to len nabaľovanie problému a výsledkom sú umelo chemicky udržiavané holuby neschopné prežiť bez svojej pravidelnej liečebnej dávky. Častá frekvencia preliečovania u mnohých zľudovela ako niečo bežné či dokonca nutné. Možno to súvisí aj s preberaním metodiky poštového holubárstva, akoby sa nebral ohľad, že poštové holuby sú chované s inými nárokmi na športové výkony a nie pre krásu a úžitok.

Parametre exteriérovej kvality nemôžu byť jediným selekčným kritériom, do úvahy pri výbere treba brať aj životaschopnosť a vitalitu. Pri prírodnej selekcii možno nebude odchov až taký početný (často prichádzam aj o mláďatá, čo by som si rád nechcel), ale aspoň sa nebude prehlbovať oslabovanie krdla. Musel som sa zmieriť s tým, že 30 % vyliahnutých mláďat padne, alebo musí byť utratených. Som presvedčený, že postupnou regeneráciou genofondu a podporou imunity sa tento podiel v mojom chove v nasledujúcich sezónach zníži. Mojou snahou je vyvíjať úsilie a vytvárať podmienky pre minimalizovanie takejto vynútennej zdravotnej selekcie. Prejdime si teda stručne aktivity a látky smerujúce k tomuto cieľu podporou kondície a predchádzaním ochoreniam.

Vakcinácia

V diskurze o imunite nemôžeme začať ničím iným než vakcináciou, čo je aktívny proces smerom k cieľnému vytváraniu imunity voči konkrétnym ochoreniam. Pri vírusových ochoreniach ako paramixovíroza je to v podstate jediný účinný spôsob ochrany.

Pojmy vakcinácia a liečba treba v holubárskom jazyku jasne rozlíšovať a oddeliť. Možno sa to niektorým čitateľom bude zdať ako banálna samozrejmosť, ale viackrát som sa v debatách s rôznymi ľuďmi stretol s veľkou „preliečil som Salgenom“. Ide o absolútne odlišné veci, kým pri liečbe likvidujeme nežiaduce patogény, tak pri vakcinácii naopak priamo aplikujeme dávku týchto mikroorganizmov. Kmeň je laboratórne upravený, aby sa v tele holuba nemnožil s jasným cieľom prinútiť organizmus vytvárať protilátky, čiže vyvolať reakciu imunitného systému. Preto je veľmi nebezpečné vakcinovať už klinicky choré zvieratá, čo môže spôsobiť zhoršenie ochorenia, v krajnom prípade aj smrť. Na čo si ešte treba dávať pozor? Pri perorálnych vakcínach ako napríklad známy Salgen treba venovať pozornosť správnejmu nariadeniu. Používať by sa malo buď riedidlo na vakcíny, alebo injekčná voda. Pri miešaní s chlórovanou vodou dochádza k znehod-

Vakcinovanie proti salmonéle pred chovnou sezónou.

noteniu lyofilizovaných kultúr. Rešpektovať treba aj predpísaný čas na spotrebu po otvorení a nariadení, väčšinou to býva do pár hodín. Akonáhle aktivujeme suchú vakcínu zriedením, dochádza k zmenám biochemickej štruktúry a logicky aj k strate trvanlivosti. Chápem, že v malých chovoch nebýva naraz toľko mláďat a môže byť problém minúť celú liekovku naraz. Keď však máte liekovku zarobenú niekoľko týždňov a postupne z nej kvapkáte, tak nedosiahnete požadovaný efekt (v horšom prípade ešte efekt negatívny). Riešením by mohlo byť rozrábanie len polovice suchej vakcíny s parciálne prerášaným riediacim pomerom. Zvyšok môžeme potom v suchom stave uzatvoriť a uchovať na budúce zarábanie.

Okrem perorálneho vakcinovania (Salgen) používame aj injekčný typ ako napríklad najzákladnejšia holubárska vakcína Pharmavac columbi II proti vyššie spominatej paramyxoviróze. Injekciu môžeme aplikovať intramuskulárne do stehenného svalu, alebo podkožne do oblasti šije, čo sa mne javí ako bezpečnejší a pre zvieru šetrnejší spôsob. Vakcíny nie sú lacná záležitosť, a to je ďalší dôvod prečo dodržiavať čo najdôslednejšie pokyny z príbalového letáku. V našom chove s otcom vakcinujeme prípravkami Salmovac pred začiatkom chovnej sezóny a Pharmavac columbi II pred výstavami.

Probiotiká

Ďalším neodmysliteľným prvkom udržateľného chovu sú probiotiká. Ich podstata spočíva v osídľovaní tráviaceho traktu kmeňmi prospešných baktérií s cieľom podporiť správne fungovanie metabolizmu, absorpciu živín a imunitný systém. Pokiaľ črevné steny obsadia probiotické kultúry, priestor pre premnožovanie choroboplodných patogénov je minimalizovaný a tým pádom je aj menšia pravdepodobnosť prepuknutia chorôb bakteriálneho pôvodu. Okrem prevencie sa probiotiká používajú aj na obnovu črevnej mikroflóry, narušenej po liečbe antibiotikami.

Nie všetky typy probiotík musia organizmu sadnúť a priniesť želaný efekt. Mal som aj negatívnu skúsenosť, ale momentálne používam produkty od jedného slovenského a jedného českého výrobcu, ktoré sa mi v chove osvedčili. Okrem individuálneho podávania mláďatám, aplikujem celoplošne kúry aspoň dvakrát ročne (pred chovnou sezónou a pred výstavou).

Rovnako ako môžu probiotické mikroorganizmy osídľovať črevné steny živočíchov, môžu osídľovať aj drevené steny našich holubníkov. Pokrytie týchto plôch probiotickými kultúrami je moderný bio spôsob ako udržať celoročne priaznivú mikroklímu v zariadení. Je to v podstate opačný, pasívny prístup v boji proti patogénom, na rozdiel od pravidelného dezinfikovania prípravkami na báze chlóru, alebo iných chemických látok.

Opatnosť si vyžaduje skladovanie probiotik, vystavenie mrazu alebo slnečnému žiareniu môže znížiť ich účinnosť. Tak isto ako

Salgenu ani probiotikám neprosieva chlórovaná voda, preto by sme ju mali nechať odstáť, ak nemáme k dispozícii pitnú vodu zo studne.

Keď niekto očakáva recept na zázračný prírodný sirup alebo odvar čo zaženie všetky problémy, asi bude sklamaný, pretože ja nič také nepoznám. Poznáam a používam ale viacero prírodných látok, ktoré môžu byť jednoducho nápomocné počas ako aj mimo chovnej sezóny, začnime cesnakom. Cesnak je všeobecne považovaný za najznámejšiu antiparazitickú a antiplesňovú rastlinu, v skutočnosti však jedinou jeho zložkou, ktorej prislúcha tento popis je Alicin. Každý strúčik obsahuje dve látky uložené v rozdielnych komórkach, aminokyselinu Alin a enzým Alinazu. Pri rozdrvení cesnaku dôjde k ich vzájomnému zreagovaniu a vytvoreniu účinnej látky Alicin. Bohužiaľ, životnosť tejto substancie je veľmi krátkodobá a nestabilná. Dobrá správa je, že vďaka rýchlemu účinku si baktérie nestihnú vytvárať rezistenciu, tou horšou správou je spochybnenie efektívnosti dlhodobého skladovania ľudových preparátov z drveného cesnaku alebo výluhov. Cesnak je pomerne známy aj vďaka účinkom znižujúcim krvný tlak. Tu si možno treba dať menší pozor na podanie väčšieho množstva cesnaku chorému, malátnemu holubovi. Prudké zníženie krvného tlaku by ho mohlo krátkodobu ešte viac oslabiť.

Kapucinka väčšia (*Tropaeolum majus*) je rastlina pre svoje protizápalové účinky populárna nielen medzi bio-holubármi. Navyše jej aplikovanie si ani nevyžaduje veľkú námahu, stačí zasadiť na slnečné miesto v dosahu holubov a oni sa už o zbytok postarajú. Tým mojim chutí listy natoľko, že rastliny nestihali vyrásť a popínať sa po stenách voliery, čo bol môj pôvodný zámer. Musel som si zaobstarať kapucinkovú tinktúru a následne som ju kvapkal na cesnak pred podaním, alebo do pitnej vody. Hoci kapucinka veľmi chutí holubom, oveľa menej už chuti baktériám ako sú *Staphylococcus*, *Streptococcus*, *Proteus*, *Salmonella*, *Escherichia coli* a to je práve náš cieľ.

Poslednou zmienkou rastlinou z kategórie prírodných antibiotík je **Oregano**. Okrem viacerých vitamínov a flavonoidov obsahuje táto zaujímavá korelina aj esenciálne, éterické oleje **Carvacrol** a **Thymol**. Vďaka nim je to účinný bojovník proti rôznym mykózam a parazitom. Najčastejšie sa vyskytuje vo forme oleja, ktorý aplikujeme na krmivo. Olej býva veľmi aromatický, preto sa môže stať, že keď to s nim preženie, dôjde k celkovému zníženému príjmu krmiva alebo až k zvracaniu.

Z ľudskej výživy sa dajú úspešne aplikovať ďalšie látky ako Carbotox, pivárske kvasnice a jablčný ocot. Carbotox (živočišné uhlie) je známy absorbent, čo znamená, že dokáže pohltiť tekuté aj plyné toxické látky z črevného traktu. Jeho využitie teda spočíva hlavne v podpornej liečbe hnačkových ochorení.

Pivárske kvasnice sú bohatým zdrojom celého radu vitamínov skupiny B (B₁, B₂, B₃, B₅, B₆, B₁₂, B₁₅). Komplex vitamínov B podporuje správne fungovanie nervovej sústavy,

čo je cenná vlastnosť pri holuboch vnímavých na stres ako sú piešťanské obry. Okrem toho je prínos kvasníc aj v rámci zrýchlenia metabolizmu, vstrebávania živín a zvýšenia apetitu holubov.

Jablčný ocot je pomerne ľahko dostupnou alternatívou voči niektorým holubárskym produktom na báze kyslosti. Jeho prítomnosť vo vode vytvára kyslé prostredie brániace množeniu patogénov (vrátane *Salmonell*) ako aj tvorbe rias v napájaciach. Tento zdroj organických kyselín prináša rôzne benefity od detoxikácie po posilňovanie imunitného systému. Aj s jablčným octom treba narábať rozumne, lebo predávkovanie, čiže prehnane okyslenie vody by mohlo spôsobiť jej znížený príjem. Ďalším rizikom predávkovania je väzanie vápnika, čo je veľmi dôležitý prvok nielen pri tvorbe škrupín.

V pravidelne chemizovaných chovoch (interval liečenia býva 2 mesiace, alebo aj kratší), nie je možné prejsť na bio spôsob z jedného dňa na druhý. Tento proces je dlhodobý a okrem prevencie či zrýchlenia generácie obmeny holubov si vyžaduje aj postupné znižovanie používania liečiv. V našom chove s otcom sme si nikdy pravidelné preliečovanie počas sezóny neaplikovali, ale pri piešťanských obroch sme tiež ešte nedosiahli stopercentne prírodnú úroveň. Napríklad v boji proti Trichomoníaze používame len jednorazové, individuálne mikro dávkovanie Trichobionom na prekonanie krízového obdobia niektorých holúbät okolo 3. týždňa. Hneď potom nasleduje individuálne podanie probiotika a mláďa už potom väčšinou vyletí z hniezda bez problémov. S holúbätami, ktorým sa problémy vrátila, je bohužiaľ nevyhnutné sa rozlúčiť (ako píšem vyššie o postupnom znižovaní podielu vynútených strát). Verejnú aj niektorú veterinárnu časť vravia, že keď sa objaví problém, treba vždy riešiť plošne celý chov, čo ja považujem za najtragickejší omyl holubárskej komunity. Pretože plošným liečením oslabíte aj holuby v dobrej kondícii a o mesiac vám ten problém vyskočí zase inde. Začarovaný kruh, v ktorom uviazlo veľa holubárov je na svete. Keď k tomu pridáme ešte (oprávnenú) zásadu, že liečenie sa má aplikovať cieľene na základe rozboru trusu, „môžete dať rovnú výpoveď v práci a venovať sa tomu na plný úväzok“. V neposlednom rade asi netreba ani hovoriť o nutričnej kvalite holubieho mäsa z takých chovov...

Je pravdou, že prírodné doplnky nezachránia chorobou klinicky ťažko postihnuté holuby a práve v takých situáciách prichádzajú na rad antibiotiká. To je ich úlohou, záchrana kľúčových jedincov či celého chovu v krajných prípadoch a nie preventívne udržiavanie. A naopak úlohou prírodných prípravkov je starostlivosť o dobrú kondíciu a predchádzanie takým krajným ohrozeniam. Načrtnutie pomyselných čiar medzi liekmi a doplnkami, prírodou a chémiou je pointou a zmyslom celého môjho príspevku.

Ing. Tomáš Kolena